

Pri nas je létaš o Svečnici pred od strehe, ko od sveče kanilo, kar je dober pomén, pravi Gorenec in Ipavec. Cesto smo že popolnoma prašno imeli, kér je po Svečnici burja že ni več pometala, pa ravno danes jo obilni dež izpira. To de Gorenec pravi: Svečnjeka dež pride po češnje in po rež, je reží malo, češinj nič. Ipavec ga ima pa rad, de mu od burje opihane in opraskane terčice oživi.

10. dan svečana 1848.

J. Podrebernicki.

Ni práv ne, de otroci živino pasejo.

(Poleg nemškiga.)

Pogosto se čuje tožba deželskih učiteljev, de otroci poléti takó zanemarjeno šole obiskujejo. Kmet, ki sta mu poljsko delo in živinoreja takó rekoč vse na svetu, méni dolžnosti očeta že spolniti, ako svoje otroke, kakor hitro moč in léta pripusté, na delo zaverne, katero njega živi. Ni mu tedej mar dušno izobraženje sinu, de bi po tem takim zrasel človek po božji volji, marveč skerbí, de bi si otrok obilniši telesnih moči pridobil in tako mu služil v bolji rabo pri delu. Od tod izvira kmetovo brezkončno zanemarjenje svojih otrok, kar vtiče dušno izobraženje. Ako se mu le po volji obnašajo v rečéh, ki segajo v prid telesnih potreb, je že zadovoljlin. Od tod je tudi, de jih prideržuje v šolo hoditi in keršanski nauk obiskovati. Ako se mu le količkaj koristí kaže, če sin domá ostane, ga domá priderži, ga v šolo ne pustí. Za tega voljo posmehajo odratuje malo kazin šolsko, ter pravi: „Sej mi Matiček med tem, ko v šolo ne gre, lahko še enkrat ali dvakrat toliko zasluži, čemú bi tedej v šolo hodil hlače tergat, mar nej domá bo in dela“.

Res, de kmetu težko dé, ako mu sin, ki je star, in močan dovolj, pri težkim delu na polji ne pomaga; tode on pozabi med tem sina potrebno izobraziti, njegovo serce pozlahitati; v nemar pustivši dolžnosti očeta hoče le in želí, de bi mu sin vselej in pri vsaki reči po móci v podporo bil. Desiravno deželska gosposka pripustí, de ob času žetve, kadar je dela čez glavo, sin pomaga očetu, vender kmetu to še ni zadosti; tudi razun šolskih praznikov priderži sina domá, kadar koli se mu zdí, de bi mu delo opravil, ktero bi lahko kak najemnik brez velicij potroškov storil, in kar bi sicer utegnulo sinu per dušnim izobraženji kar zlo na pot hoditi.

Navadno delo, ki ga kmet otroku opravlja da, je, de živino na pašo goni. Ali ravno to opravilo je duši kar močno škodljivo. Otroci, kér morajo krave pasti, šolo zanikerno obiskujejo in po tem takim v uku delječ zad ostanejo, se v sredi med neumno živino takó rekoč sami poživinijo, se prezgodej soznanijo z napčnimi nagibi, se navadijo kleti, rotiti, se navdajo terdoserčnosti, gonijo v drugiga last živino, ni jim mar ne skerb za premoženje bližnjiga — in več družih slabih navad se jih prime, ki jih celo življenje spremljajo, navadno s hudimi nasledki združene.

Mnogokratna skušnja uči, de se otrok, ki se s hudobnimi druží, le prenaplo navzame napčinnost tovaršev, se spači, skazi. Vzrok tega pa je človeku prirojen naklon posnemati; in ravno ta naklon večidel tudi storí, de se otrok navadno tak zredí, kakoršni so starši, bratje in sestre, učeniki, prijatli ali tovarši, — in ravno iz tega se tudi spoznati da, od kod de izvira neotesanost, zarobljenost, napčinnost, divjina, malopridnost in terda govorica otroka, ki se večidel z živino pečá. Ni tedej treba te reči bolj natanjko razlagati, kér se tega lahko vsak sam prepriča.

Desiravno so ti nasledki družtva z živino otrokam močno škodljivi, vender je še huje nasledba té družine z živino, namreč, de se otroci prezgodej soznanijo z nagibam do drugiga spóla, in z greham, ki iz tega izvira. Če vse izpod nog spraviš, kar bi utegnulo

tvojiga otroka pohujšati, če zavolj tega vse podobé, ki bi pripomogle sinovi duši na pot hoditi, njegovim očém skriješ, če poslednjič po svoji móci, kar se da, skerbíš, de bi sin ne bil zapelján, in če so pobožni Rimljanje starašina *) odstavili in iz dežele spodili, kér je vpričo svoje hčere svojo ženó poljubil ali kušnil, in takó morde v hčeri nečiste želje obudil; kaj porečeš nespameti, otroke z neumno živino v samotne kraje pošiljati, kjer imajo vsaki dan priložnost nečiste želje in prezgodej zbujen natorin mik spolniti? — Dostikrat je že en sam tak pogled dovolj zapeljati; — kakó de bi se otrok ne pohujšal, ki je skorej vsaki dan priča tacih del in sicer še na samotnim kraji brez vsiga dela! —

(Konec sledí.)

Istrijski Slovenci med Teržaškim in Reškim morjem.

(Dalje.)

Zdaj, dragi braveci! vam hočem še nekaj od ženitve, od kërševanja in od zakopávania naših Slovencev povedati. —

Naši Slovenci so skerbni, de njih sinovi pametne žene dobivajo. Toliko de odrastejo otročjim létam, že mislijo, kje de bi jih oženili. Sin, kadar je odločen za ženitvo, nima nič skerbéti za svojo prihodnjo ženo; tó vse njegovi starši in stareji izmed družine preskerbijo. Oni pa se vselej prizadevajo, dobiti mu „mlado dobre kèrvi“, to je, de je pošena, pobožna, de jo imajo ljudjé v selu radi, in de je zdrava in krepka; od nepoštene hiše ne bodo nobene izbrali; osobito pa gledajo na zaderžanje njene matere, kér imajo ta pregovor: „Kako majka préde, takó hči tke“. Tudi se spomnijo besed s. pisma, in rečejo: „Jedali zbiraju od dračja grozdje, ali od tèrnja smokve?“ — „Ravno tako pa tudi starši mlade dobro pomislijo zaderžanje in poštenje tiste hiše, v katero mislijo svojo hči za ženo dati. Na doto in na druge dobičke malo kdo naših Slovencev pri ženitvi gléda. — Malo kdaj se bo kak sin branil tisto vzeti, ktero so mu starši ženo odločili; tako se tudi hči ne brani, če so starši privolili, kér imajo veliko ljubezen in spoštovanje do svojih starejih. —

Kadar oče izvoli mlado, ktero hoče svojimu sinu ženo dati, si vzame tri ali štiri iz svoje rodbine, kateri so bolj pametni in poštovani, ter se vsedejo na konje, in gredo „mlado prosit“. Kadar pridejo do vrat tiste hiše, v kateri izvoljena mlada biva, brez razjahati, pokličejo starše njene, in kadar oni vunkaj pridejo, se vsi odkrijejo in jih pozdravijo, rekoč: „Hvaljen budi Isukarst i Maria! Došli smu upitati, jeli ste kontenti dati hčirku vašu I. u zakon dragimu sinku našimu I.“ — Starši mlade pa odgovorijo: „Od danaska za osam dana dojdite za čuti odgovor“. Brez kaj družiga govoriti, sunejo oni z ojestrogami konje, in kakor blisk proč derjajo.

Letó vpitanje (vprašanje) storijo večidel na nedéljo, in précej v srédo se že vé, kaj de bodo odgovorili; zakaj, če ima odgovor biti dober, pošle mlada „svojimu mladomu“ rožic; če pa ne, mu pa pošle pelína; zato tudi „kakimu pelína dati,“ hoče tukej toliko reči, kakor v drugih krajih, ko rečejo: „Enimu kozuh dati“.

Kadar vejo, de bo odgovor dober, gredo drugo nedeljo vsi tisti, kateri so šli prvo pot prosit, in tudi ženin gré z njimi, odgovor dobit. Kadar pridejo do hiše, razjašejo, streljajo in gredo v nevéstino hišo. V hiši se pozdravijo, in možki eden drugiga bušnejo, in v krat-

*) Staršašini po latinsko senatores so bili visoko častiti možjé pri starih Rimljanih. Od konca je bilo sto udov v senatu Rimskim, bolj pozneje pa 600. Staršašina je mogel biti visociga stanú, premožen in čez 25 lét star. Tudi Greki so imeli starašine, ki so jim γερωντες rekli. Pisatelj.

směš poprej iz steržev izsmukati, kakor ravno pred sajenjem. Zernje za setev mora popolnoma zrelo, čisto in zdravo biti, sicer se turšice snetljivce prime. Nar boljši zernje je v sredi sterža; zernje na obeh koncih je slabši za setev.

Kakošno njivo bomo za turšico zbrali?

Akoravno je turšica skorej z vsako zemljo zadovoljna, le s pretežno ilovko in mokrotno zemljo ne, ji vunder nar bolj služi taka zemlja, kamor je sploh navada pšenico sejati — pšeničiše — to je, mastna, globoka in rahla ilovka, malo s pešenko ali apnjenko zmešana.

Turšica pa se sicer tudi dobro obnaša na močni pešenki, se vé de dobro pognojeni, in je v bolj merzlih létih še v ilovnati pešenki rodovitniši, kakor v pešeni ilovki, ker se una od te poprej in hitreje razgreje, in stori, de turšica pred dozori.

Turšica se zamore po vsih družih sadežih saditi. Sploh jo kmetovavci radi po detelji ali ajdi sadijo; stare skušnje pa učijo, de se turšica tudi več lét zaporedoma na eni njivi práv dobro obnaša. Nobeno žito pa ne potrebuje toliko gnojja kot turšica; turšici ni nikoli preveč pognojeno, in bolj ko ji kmetovavec gnoji, več je bo pridelal. — Kdor tedej nima dovelj gnojja ali sicer rodovitne zemlje, naj raji turšico opusti. — Vsak gnoj ji je dober, posebno pa gnoj izpod serilnikov.

Po turšici se z velikim pridam pšenica seje.

Kako bomo njivo za turšico pripravili?

Tri reči so turšici posebno potrebne: 1) de je njiva dobro zrahljana, 2) de se, kar koli je moč, vès plevél zatare, 3) de je njiva dobro pognojena.

Zatorej je potrebno, de se turšici namenjeno sternaše že poprejšnjo jesen globoko preorje in čez zimo v debeli brazdi ležati pusti, de jo srez dobro prevzame, razdrobi, zrahlja, in plevél pokonča. — Ako pa turšico na deteljše sadiš, ni treba de bi jo poprejšnjo jesen preoral, kér na deteljišu se ni plevéla bati. Enkratno spomladanjsko oranje je na deteljišu dovelj. Na spomlad pa naj se zgodej dovelj gnojja na njivo navozi in v jeseni preorano sternaše še enkrat preorje.

Kadaj je čas turšico sejati?

Kér se je bati, de bi spomladanjska zmerzlina turšici škodovala, se sme še le takrat saditi, ko se ni spomladanjskiga mraza več bati, in ta čas je v naših krajih večidel od svetiga Jurja do srede veliciga travna.

(Dalje sledi.)

Ni práv ne, de otroci živino pasejo.

(Poleg nemškiga.)

(Konec.)

S to dušo in telo močno popačijočo nasledbo se združi še nagnjenje k jezi in terdoserčnosti. Otrók, ki dušne lastnosti živine dovelj ne pozná, hoče, de bi ga ročno na vsako besedo in vselej ubogala. Ako ne gre po poti práv tako, kakor bi bilo otroku po mislih, se mali prevzetnež serdí, jezi, kolne, pretepa živino z bičem, s palico ali ohleškam, jo s kamnjem zavrača, poja in goni in ravna ž njo terdoserčno, lahkomišelnó, de bi odrevenil ga viditi živino tako neusmiljeno in brezvestno mučiti.

To pa ni še vse, kar izvira iz tega, de otroci živino pasejo. Tudi škodo je treba v misel vzeti, katero živina na polji, v lastnini soseda, ali v srenjskih gojzdnih in občnih pašah napravi, kar se pogosto pripe-

tí, in včasih tudi, brez de bi bili pastirji tega krívi, kjer živina njih moč preséže. Živino po volji staršev sito kar je moč iz paše prignati si otroci vsigdar prizadevajo, in ravno zató se marsikadaj zgodi, de mladi pastirci iz gole malopridnosti, dostikrat tudi povelje staršev spolniti, ki v to svetujejo, ki to storiti rekó in velé, sebi zročeno živino gonijo ali skoz polje po stranskih prepovedanih potih, kjer jo pusté, de se nasiti s pridelki soseda, ali pa jo ženejo v lés (gojzd), kjer mladike germovju in mladim drevesam prireda v silno škodo gojzda, de se po takim celi déli posušé. Od tod pride, de otroci pozabijo besede naturnih postav, besede svetiga pisma, ki veli: „Kar želiš, de bi se tebi ne zgodilo, ne stori tudi družimu“; od tod tudi izvira, de si vso skerb za premoženje bližnjiga iz serca zbrišejo, de si že mladi zvičajin vse polno naberejo, s katerimi lože svoje hudobne dela dopernašajo in zgovarjajo; kar se pa še toliko nagliši zgodi po potuhi očetov, ki jo sinovam dajejo rekoč: Le ženite na sosedov travnik le, samo toliko se varujte, de vas kdo ne zaleze.

Zastonj je tedej upati, de bi se kej prida zredilo iz otroka, ki takó zgodej miloserčnost do živine zgubi, jo lahkomišelnó muči, jo kolne in se roti nad njo, ki se, priča negnjusnih del, le predostikrat v enake dela zapeljata da. Gonja živine na pašo je vzrok, de otrok, kér mora živino pasti in zavolj tega v šolo ne hodi, zad ostane v vsih potrebnih vednostih; de nazadnje celó misli: nar večí zveličanje je, ako ima človek obilno posvetnih reči.

De se šola ob času žetve končá, in ne pričné popred, de je delo na polji do maliga dognano, — ali ni to dovelj odloga, de otroci lahko staršem pomagajo in si tudi odpočijejo? Ne vém tedej, zakaj de nekteri deželski učitelji otrokam celó iz šole ostati pripusté, de krave pasejo? Kratko nikar ni práv tako ravnanje!

Ni práv ne po nikakoršni ceni, dragi kmetje! de vaši otroci živino na pašo gonijo. De bi vam pa živina poléti v hlevu ne stala *), dajte jo čedniku izročiti, ali pa si pastirja najemite enaciga kravam, ovcam, gosam ali prešičem, ki vam tudi vaše vole, ktere rabíte za vožnjo in druge dela, ki niso, de bi se čedniku izročiti dali, na pašo goni. Práv bi bilo tedaj, de bi vsaka vas svojiga čednika imela; tudi bi bilo vošiti, de bi deželska gosposka prepovedala pašo vsim otrokam. —

Pa ne ravno samó zató otroci, kér pasejo, ampak tudi zató, kér kmet bližnje živinske somnje večidel vsaki teden obiskuje, in s sinam vred po pol dneva v kerčmi sedí, de bi se dete pred navadilo barantati in kupčevati z živino, kér posluša prodaj in kupčijo, tolikrat iz šole ostajajo in takó zlo potrebni poduk v nemar pušajo.

Kmet na Tominskim.

Dobroserčni Slovenec rad vpraša, kakó se sémter-tje svojim bratom godí, in ga veseli, od njih kaj slišati. Od tak miliga serca svojih rojakov prepričan, mislim, de jim bo ljubo, od našiga kmeta na Tominskim, kateri je drugim skorej le po imenu znan in prvi mejak Gorencov, kaj maliga zvediti.

Nekadaj — tako govore sívoglavni starčki — je bil Tominski kmet gospod v primeri sedanjimu, poln denarjev, poln blaga. Zdaj pa se mu druga godí; čási so se spreobrnili in našiga kmeta v mnoge težave in stiske pogreznili. Vzroki te žalostne spremembe so pa tile:

Pervi je, de kmetijstvo s splošnim pomnoženjem ljudi po Tominskim ne raste. Ne pravim sicer, de naši hribi svojih sedanjih prebivavcov niso v stanu rediti; tudi ne tajim, de Tominski griči bi ne zamogli še pol

*) Reja goveje živine v hlevih prinese kmetovavcam toliko dobička, de je po Nemskim že skorej povsod vpeljana. V Novicah se je ta reč že večkrat opomnila.